

271. Smedby, Fresta sn.

Pl. 167.

Fragment av en runsten, inmurat i en stenkällare, som tillhör den nordligaste av de fyra gårdarna i Smedby. Källaren ligger 125 m. rakt söderut från denna gård.

Storlek $0,59 \times 0,67$ m.

Fragmentet innehåller en del ornamentik. I en slinga t. h. stå runorna **yo**; även i en slinga t. v. synas rester av tre runstavar.

Fragmentet erbjuder i sin ornamentik stora likheter med U 270. Det passar emellertid icke in i teckningen av denna sten i B 91. Det synes därför vara tvivelaktigt, huruvida fragmentet har varit en del av den söndersprängda och i källaren inmurade runstenen eller om det möjligen kan ha tillhört en annan runsten.

272. Hammarby kyrka.

Pl. 168, 169.

Litteratur: B 104, L 418, D 2:78. J. Bureus, F a 6 s. 94 n:r 10 (Aschaneus), s. 161 n:r 45 (Axehiellm), s. 166 n:r 16 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 161, F a 1 s. 40, F f 6 n:r 70; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 174; O. Celsius, SR 2, s. 153 f.; F. Burman i Nova Acta R. Societatis Scient. Upsaliensis, Vol. 5, 1792, s. 304; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); H. O. H. Hildebrand, Skrivelse till VHA Akad. den 24/7 1866 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 9; E. Brate, Anteckningar 1903 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick (F f 6); Helgonius och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 104); Dybeck, a. a.; Brate foto 1906 (ATA); foto av okänd 1912 (ATA).

Runstenen sitter inmurad utvändigt i norra sakristiemuren, 1,13 m. från marken. Strax t. v. och något nedanför runstenen har en gravsten med ett romanskt kors blivit insatt i muren.

Runstenen var känd av Bureus genom uppteckningar av Aschaneus, Axehiellm och Rhezelius. Aschaneus: »Vti Hammarby kyrkewägg.» — Axehiellm: »J Hammarby Sacristie närrvägg.» — Rhezelius: »J Kyrkiomuren på norre sidan.» — Ransakningarna: »J Sacristie muren wijdh Kyrckian finnes ehn Runasteen medh Runaskriff.» — Peringskiöld: »Hammarby Sakerstijemuren.» — Celsius undersökte inskriften den 16 aug. 1727 och avbildade då också det ovan omnämnda korset. — Kyrkoinventarium 1829: »I Sacristiemuren utvändigt är inmurad en sten med uthugget kors jämte en Runsten med oläsliga bokstäfwer.» H. Hildebrand (1866): »Stenen i sakristi-muren sitter välförvarad och alldeles ren i den i öfrigt hvitrappade muren.»

Röd granit. Längd 1,14 m., bredd 0,60 m. Inskriften är ej fullständigt i behåll men på de bevarade partierna är ristningen tydlig. Stenens kanter ha huggits bort, då den inmurades.

Inskrift:

× iafurfost × I . . . - × istain × auk × bru × kiarua × - - - R . . . na × sun sin × kup ihialbin × sialu × ans ×
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Jofurfast l[et ræisa] stæin ok bro gærva æftir . . . , sun sinn. Guð hialpin sialu hans.

»Juvurfast lät resa stenen och göra bron efter . . . , sin son. Gud hjälpe hans själ.»

Till läsningen: Efter 10 I är stenen avslagen. Det avslagna stycket har kunnat ge plats åt ungefär 6 runor. Av runan 11 har endast nedre delen av hst bevarats. Med all sannolikhet har runan 11 varit **a**. I 13 **s** fortsätter en naturlig fördjupning runans första led; i 18 **a** är

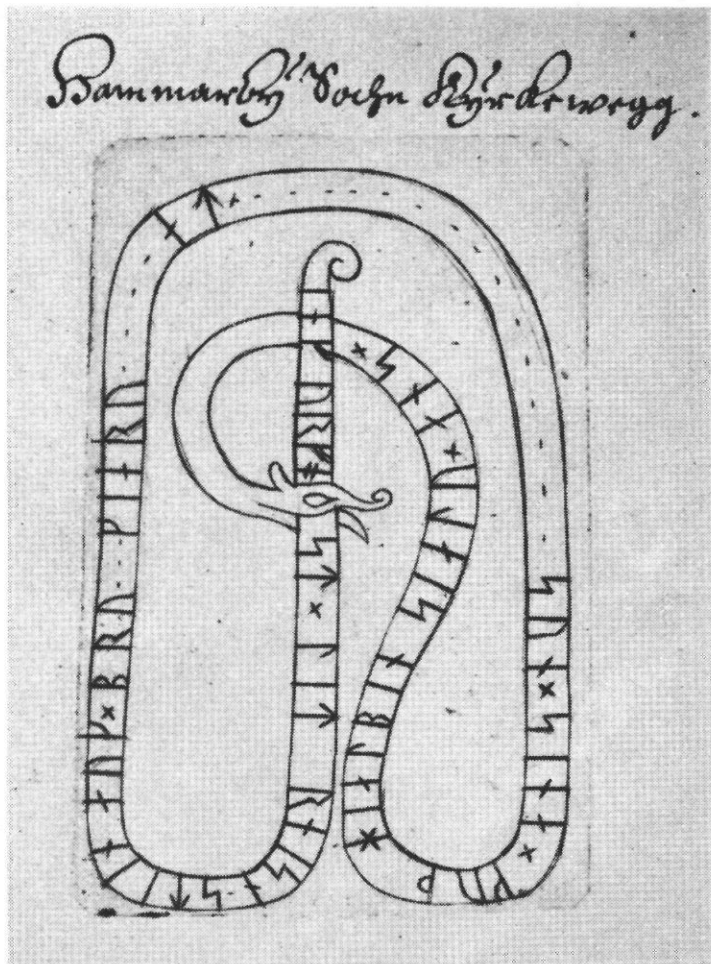

Fig. 274. U 272. Hammarby kyrka.
Efter kopparstick i F f 6.

61, d. v. s. de runor, som stå utanför slingan, ha icke observerats. — Rhezelius: (inskriftens början) » $\equiv \equiv \equiv$ **ni** + **stain** +; 29 **a** saknas; 30 **u**, 31 **k**; 34 **n** saknas. Sk efter 39 **n**. Runföljden 43—53: **kupi** + **ialbin** +; runorna utanför slingan (54—61) saknas. — Kopparsticket i F f 6 är otillförlitligt. Runornas placering i slingan är felaktig; runföljden 54—61 är t. ex. placerad inne i slingan. — Hadorph och Helgonius: 10 **l** och runan 11 saknas; 24 **m**, 25 **s**; mellan 28 **u** och 37 **s** synas endast rester av 3 hst. — Celsius läser inskriften i det närmaste felfritt; endast runan 11 och 46 **i** saknas. (Under läsningen avbildar han den korsprydda stenen, som är inmurad strax t. v. och nedanför runstenen. »Strax wid sidan på Runstenen är inmurad en huggen sten och slät, med ett stort korss mitt på stenen, och är uphögt uthuggit. Med ett rundt hohl mitt i korsset diupt som mitt längsta finger.») — Dybeck: runan 11 saknas; sk saknas efter 29 **a**. Dybeck kommenterar: »Bautil har, efter $\mathfrak{B} \mathfrak{R} \mathfrak{N}$, $\mathfrak{Y} \mathfrak{H}$ m. m., sannolikt orätt. Säkert har der stått $\mathfrak{P} \mathfrak{I} \mathfrak{R} \mathfrak{N} \mathfrak{t} \times \mathfrak{P} \mathfrak{t} \mathfrak{I} \mathfrak{t} \mathfrak{t} \times$, hvarefter följt sonens namn slutande med i Baut. ej upptagna $\mathfrak{t} \mathfrak{t}$, (acc.).»

Om det i ett 10-tal runinskrifter belagda kvinnonamnet *Jofurfast*, här skrivet **iafurfast**, se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Av sonens namn återstå endast de två sista runorna, **-na** (ack.). Avståndet mellan 34 **n** och 35 **n** ger plats för ett sk och två eller högst 3 runor. Under sådana omständigheter kan sonens namn ha varit t. ex. *Gunni* (**kuni**).

Inskriften har flera karakteristiska drag. Skrivningen **istain**, med **s**-ljudet tecknat **is**, påträffas i ett 10-tal inskrifter, se U 144 (s. 221). Sannolikt äro åtminstone U 272, 227 och 152 utförda av samme ristare, se U 227.

Skrivningen **ihialbin** är egendomlig med avseende på första **i**-et. Dybeck skriver (a. a.): »Beträffande $\mathfrak{I} \mathfrak{H} \mathfrak{I} \mathfrak{A} \mathfrak{L} \mathfrak{B} \mathfrak{I} \mathfrak{N}$ — första **i** kan jag icke förklara — och derpå följande slutorden, så är ej otänkbart att inskriften till en början ansetts avslutad med det anförda ordet, och att *Iafurfast*,

bst delvis bevarad i en djup och lång spricka. I 24 **k** är ett mycket kort stycke av bst bevarat; i 25 **i** är övre delen av runan borta; i 27 **r** är nedre delen av runan bevarad. Bst lutning gör **r** säkert. Av 28 **u** är endast nedre delen bevarad. I 29 **a** har ett kort stycke av bistavens vänstra del bevarats. Efter 29 **a** finnes nedre hälften av ett sk. Av runorna 30—34 ha endast korta stycken nedtill bevarats. Mellan 31 och 32 är avståndet större än mellan de andra runorna. Detta mellanrum är alldeles naturligt, om där stått ett **f** följt utav ett **t**. Av 34 **n** är nedre delen bevarad. 30—34 har sålunda säkert varit **iftir** (**eftir**).

Aschaneus: Sk äro endast i två fall utsatta, efter 36 **a** och 42 **n** (i båda fallen punkt). Efter 10 **l** har Aschaneus ett **i** och före runan 11 ett **s**. 12 **i** saknas. 24—29: **kiarua** utan antydning, att runorna äro skadade. Efter 29 **a** ett **t**; 34 **n** saknas; 35 **a**, 36 **n**; 46 **i** och 47 **h** saknas. 55 **i** saknas likaså, men mellan 54 **s** och 56 **a** är ett smalt bläckstreck draget, som troligen skall markera, att **i** uteglömts. — Axehiell: Sk äro kors. Sk i inskriftens början saknas. Runföljden 10—17: **lit** × **raisa** × **stain** ×. 28 **a** (överstruket), 29 **u**; 34 **n** saknas; sk efter 39 **n**; efter 42 **n** är insatt ett **a** (eller **e**) på skiljetecknets plats. 46 **i** saknas. Runföljden 54—

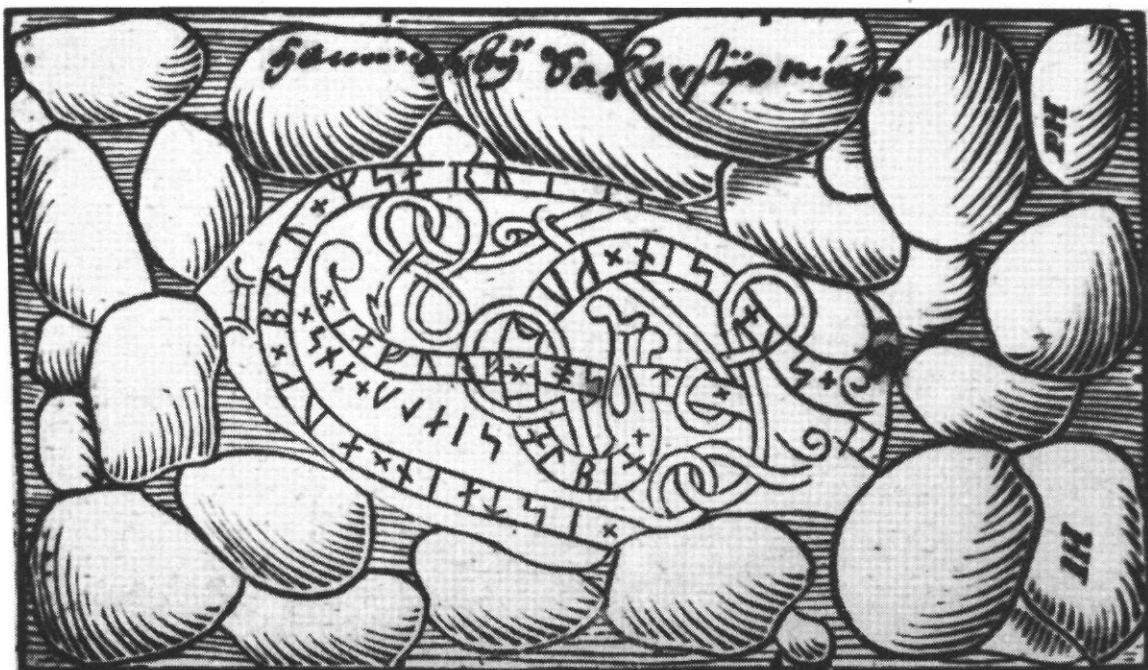

Fig. 275. U 272. Hammarby kyrka. Efter B 104.

modren, dermed icke nöjd, låtit tillägga de sednare, hvarigenom oegentligheten uppkommit.» Dybeck har sålunda missuppfattat den ålderdomliga plur. formen, som emellertid även eljest några gånger förekommer, då *Guð* är subjekt (se Ög 138 och där cit. litt.).

273. Hammarby kyrka.

Pl. 168, 170.

Litteratur: B 108, L 419. J. Bureus, F a 6 s. 94 n:r 11 (Aschaneus), s. 162 n:r 46 (Axehiell), s. 166 n:r 17 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 162, F a 1 s. 40, F f 6 n:r 71; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 174; O. Celsius, SR 2, s. 154; UFT h. 5 (1876), s. 9; O. von Friesen, Runorna (1933), s. 221; S. B. F. Jansson, Rapport 1939 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick (F f 6); Helgonius och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 108).

Runstenen, som länge varit försvunnen, återfanns i maj 1939. Den låg under markytan på insidan av norra bogårdsmuren, 18 m. Ö om grinden. Stenen uttogs och restes utanför muren, 15 m. NÖ om fyndplatsen, se pl. 168. — Aschaneus anger platsen: »innan å kyrkegårds-muren» (F a 6), och ännu mera kortfattade äro Axehiell (»J Hammarby Kyr:g.mur») och Rhezelius (»J Bogårds muren»). Bureus (F a 5): »Bolgårdsmur». Peringskiöld lämnar den bästa upplysningen: »Hammarby Norra Boogårdsmur innan till»; *Bautil*: »Norra Bogårds-mur.» — Celsius, som läste inskriften den 16 aug. 1727, har endast upplysningen »Hammarby Kyrkegårdsmuren.» Runstenen låg sedan dold — den omnämnes icke i *Kyrkoinventarium* 1829 och saknas hos Dybeck och Brate —, tills den 1939 återfanns.

Grå granit. Höjd 1,70 m., bredd (nedtill) 0,62 m.

Inskrift:

iluhi × lit × stain × rita - - . . . × faður sin × asur × auk × fuluhi × at × brupur sin ×
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Illugi let stæin retta (at Diarf), faður sinn, Assurr ok Fullugi at broður sinn.

»Illuge lät resa stenen åt Djärv, sin fader, Assur och Fulluge åt sin broder.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. Dessa ha regelbundet formen av ett kors. I 10 t synes ett spår av bst på vänstra sidan. 11 a har förlorat övre delen av hst, men hela bst är